

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФУНДАЦИЯ**

ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ ПО РИСУВАНЕ, ИЗПОЛЗВАНИ В МИНАЛОТО

Венцислав Маринов

Методите на обучение по изобразително изкуство в България са претърпели редица промени. Те отразяват тенденциите на художественото обучение в световен план, а също и някои специфични за българската педагогическа система особености.

Изхождайки от схващането, че “в природата всичко става в еднообразна форма”, създателят на класно-урочната система на обучение Ян Амос Коменски е смятал, че има един-единствен най-добър метод за обучение. В своята “Велика дидактика” Коменски застъпва гледището, че трябва да се създаде един-единствен метод за преподаване на различните науки, един-единствен метод за преподаване на изкуствата и един-единствен метод за преподаване на всички езици. Според него най-пригодният метод за всестранната дейност на учителя е природо-съобразният.

Й. Х. Песталоци през целия си живот е търсел най-добрия метод за обучение. Той също смятал, че трябва да има само един-единствен метод на обучение за всички учебни предмети (Д. Минчев, 184).

Опити да се търси универсален, или да се догматизира един или друг метод са правили редица други педагози. Тези опити обаче не са давали резултати, тъй като е невъзможно при различните цели на обучението, при различното съдържание на учебните задачи, различната възраст на учениците, различните условия и т. н. да се прилага механично един или друг заучен метод.

Ако обаче проследим внимателно техните научни схващания за методите ще видим, че в много от тях има съществени рационални зърна, в основата на които и тогава е било желанието да се свърже обучението с живота. На световните изложби в Париж (1850 г.) и Лондон (1860 г.) било изтъкнато, че обучението по рисуване е изиграло важна роля за качеството и красотата на изложените произведения. Подчертана била важната роля на изобразителното изкуство за развитието на окото и ръката, на вкуса и професионалните умения. Това било повод на рисуването да се придаде голямо значение и в общообразователните училища.

Според тогавашните схващания се отдавало първостепенно значение на техническия характер на рисуването за сметка на естетическата му функция. Това личи и от възгледите на Тодор Палашев през 1902 г., според който рисуването е могъщо средство за развиване на индустрията и изкуствата. Стройна методическа система и общопризнати педагогически прийоми тогава не е имало, но имало отделни моменти в схващанията на старите педагози, които са актуални дори и днес.

Идеите на Я. А. Коменски и на други педагози за наблюдение и нагледност намират отражение в методите по рисуване. Според тях, за да могат учениците да рисуват трябва да се научат да наблюдават природата, формата и явленията. Рисунката се приемала като съчинение – описателно, когато е рисувано по натура, и свободно – когато е изпълнено по памет или по въображение. В това съчинение линиите били думите, а отделните форми – изреченията. Да рисуваш означавало непрекъснато да решаваш задачи за пропорции. Така схващали целите и задачите на рисуването и други класици-педагози, които още на времето били радатели за активно обучение по предмета.

Методите на обучение по рисуване в миналото били основно: рисуване по образци, геометрично рисуване, рисуване по точки, метода на трите сеанса, натурно рисуване

Копирен метод (рисуване по образци)

Рисуване по образци у нас е било въведено под влияние на развитието на занаятите и индустрията. Целта му била ученикът да развие своите художествени умения, за да ги приложи в производствената практика. Първоначално този копирен метод бил въведен в професионалните училища на Запад, които подготвяли работници за различните клонове на индустрията, но вследствие бил пренесен и в общообразователните гимназии и училища със същата цел — подготовка за работа в индустрията или занаятите.

Същността на копирния метод се състояла в повтаряне на предварително подготвено изображение. Предполагало се, че чрез повтаряне на готова рисунка учениците ще придобият повече сръчност и ще усъвършенстват своите изобразителни умения. Учителят рисувал на черната дъска и предлагал на децата да копират направената от него рисунка. Често рисуването на дъската се заменяло с готова таблица, картина или рисунка от някоя книга. Такъв метод не създавал необходимите навици и не развивал творческите умения. Наред с копирането, в училищата се прилагали и упражнения в рисуване на линии, геометрични фигури и геометрични тела от натура.

В зависимост от вида занятия (копиране или упражнения от геометрията) методът се наричал **копирен** или **геометричен**.

Геометричен метод

Геометричният метод си поставя за цел да изгради обучението в определена система. Основава се на геометрията и набелязва последователното рисуване на геометрични фигури, а след това и на тела. Привържениците на геометричния метод мислели, че доколкото всички предмети от околната действителност напомнят по своята форма в една или друга степен геометричните фигури и тела, обучението по рисуване трябва да започне със запознаване на децата с начините на изобразяване на геометричните фигури и тела. Те смятали, че математическата точност на геометрията ще способства за придобиване на навици за точно изобразяване.

Основният недостатък на геометричния метод се състои в това, че обучението се изгражда върху материал, непонятен за учениците от началното училище. Линиите и геометричните фигури били непонятни и скучни на децата поради тяхната абстрактност.

Рисуване по точки

За кратък период от време рисуването по точки било разпространено и в нашите училища от неспециалистите, които преподавали рисуване. Задачите, които се изпълнявали от учениците при този вид рисуване били елементарни. Работело се върху няколко образци последователно като към края на часа се практикувало ученик сам да продиктува на класа един образец, поставен пред него.

Според тогавашните наши педагози този вид рисуване имал предимства: учениците привиквали да анализират фигурите, установявал се

общ език между учителя и на ученика; учениците се принуждавали да правят гласно по-пълнен и по-разумен анализ на образците, които рисуват. Това рисуване било нещо като чертане, смесено с рисуване върху тетрадка с напечатани точки. При съединяването на точките с прави, криви или други линии се получавали други фигури. В зависимост от нея рисуването се наричало зигзагообразно, дъгообразно, вълнообразно, рисуване със скок и накрая “творческо” възпроизвеждане на природата по точките в тетрадката.

Метод на трите сеанса

Методът бил пренесен у нас и популяризиран от Георги Палашев. При него всяка седмица се провеждал по един урок в три сеанса с продължителност от 30 минути. Доказано било, че три сеанса от по 30 минути през ден давали по-голям резултат за малките ученици, отколкото два сеанса по 45 минути или един от час и половина.

В първия сеанс преподавателят давал общи разяснения и карал учениците да правят упражнения за измерване на пропорционалните съотношения на око, анализирал образца, който ще бъде рисуван, а учениците върху специална тетрадка или плоча го скицирали в общи линии. Първият сеанс завършвал с изтриване на скицата. През втория сеанс два дни по-късно за 2-3 минути се правел отново анализ на образца, а през останалото време учениците го наблюдавали и рисували с молив върху специална тетрадка, но този път вече не само общата му форма, но и подробностите. При третия сеанс (след два дни) образецът се поставял пред учениците и се наблюдавал в продължение на няколко минути, след което учителят го скривал, а учениците го рисували по памет в специална тетрадка.

Всеки сеанс имал специално значение: с първия сеанс се целяло да се научат учениците да виждат изцяло предмета и неговата обща форма; с втория – да видят подробностите и да направят по-вярна и по-точна рисунка; с третия – да се запомнят наблюдаваните линии и форми.

Натурен метод

Великият френски философ, педагог и класик Жан-Жак Русо отдавал много голямо значение на рисуването като учебен предмет. Той не бил съгласен в часовете по рисуване учениците да рисуват по образци, а настоявал те да рисуват направо от натура, за да се научат да я наблюдават и схващат явленията и формите, а не да копират чужди рисунки, наблюдавани и видяни от чужди очи. Смятало се, че натурното рисуване развивало мисълта и

естетическия вкус, че се развива наблюдението, усъвършенства се ръката, вярното око, създава се усет към формата. Жан Жак Русо пише: “Моят Емил не трябва да има друг учител, освен природата, и други образци, освен самите предмети. Когато ученикът рисува къща, той трябва да я гледа; а когато рисува дърво, не трябва да го гледа от картона, а от природата.” Така Русо направил прогресивна крачка в методиката на рисуването, като я поставил изключително сърху основите на натурата, отричайки изцяло геометричното рисуване. За съжаление неговите педагогически разбирания не намерили привърженици и останали неизползвани в тогавашните училища.

Постепенно практиката показала предимствата на новия метод, спомагащ за развитието на възприятието, паметта, мисленето, въображението, наблюдателността у детето. Натурният метод получил широко признание и разпространение през първото десетилетие на ХХ век.

В съвременната практика по рисуване при обучението на учащите се преподавателите се ръководят не от това какво ще рисуват учениците, а от това, какво ще научат и как ще го приложат в практиката. Съвременната система на обучение допуска използването на разнообразни форми, методи и прийоми на работа, които са свързани със съвременните достижения на педагогиката, психологията и физиологията.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. *Димчев, В., Ст. Раканов.* Рисуване и изобразително изкуство. София, 1980.
2. *Димчев, В.* Изобразително изкуство – методика. София, 1993.
3. *Лозенски, Др.* Методика на рисуването. София, 1957.

МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ ПО РИСУВАНЕ, ИЗПОЛЗВАНИ В МИНАЛОТО

ВЕНЦИСЛАВ МАРИНОВ

Резюме

Съвременната методика на обучение по изобразително изкуство е изменила дълъг път на развитие и усъвършенстване. В своето начало тя отразява световните тенденции, но постепенно в нея се отразяват разбиранията за същността на художественото обучение и на българските учители. Разгледани някои методи, използвани в обучението по рисуване в края на XIX – началото на XX в. В своя генезис те са свързани с обезпечаването на индустрията със специализирани специалисти.

ILLUSTRATIVE FORM OF ART WORK IN ART CLASSES

VENCISLAV MARINOV

Summary

The contemporary art teaching methods have passed a long way of improvement and development. In the beginning they reflected the world trends but gradually they began to manifest the Bulgarian teachers' ideas about the essence of the art education. The article examines some methods used by the Bulgarian teachers at the end of XIX – the beginning of XX century. In their origin the art teaching methods meet the needs of industry.